

PREZENȚA UNOR ARNĂUȚI ETERIȘTI LA CÂMPULUNG
ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1821

CLAUDIU NEAGOE*

După eșuarea tratatelor purtate cu Tudor Vladimirescu la Colentina (30 martie 1821)¹, prințul Alexandru Ipsilanti, șeful eteriștilor greci, a părăsit, la începutul lunii aprilie, Bucureștiul, retrăgându-se la Târgoviște (3 aprilie)², unde și-a stabilit cartierul general³. Situația mișcării eteriste era din ce în ce mai precară, pe de-o parte datorită neimplicării Rusiei, care, la Congresul de la Laybach (Lubiana-Slovenia), desfășurat între 20 octombrie 1820–12 mai 1821, a fost nevoită să dezavueze acțiunea eteristă⁴, dând astfel Porții Otomane mână liberă pentru o intervenție promptă împotriva acesteia⁵, iar pe de altă parte datorită încercării nereușite a lui Ipsilanti de a-l atrage pe Tudor de partea sa⁶. Imediat după întâlnirea de la Colentina, care a demonstrat că interesele eteriștilor erau altele decât cele ale pandurilor olteni, Tudor Vladimirescu a intrat imediat în tratative cu pașalele de la Silistra și Giurgiu asigurându-le că „românii erau supuși credincioși ai sultanului și că țara se răsculase nu în contra Porții, ci în contra asupritorilor, ciocoilor și grecilor”⁷.

* Universitatea din Pitești.

¹ Ion Ghica, *Din vremea zaverei*, în Idem, *Scrisori către V. Alecsandri*, București, 1997, pp. 86-87.

² Naum Râmniceanu, *Izbucnirea și urmările zaverei din Valahia până la pieirea celor doi conducători ai ei, principele Alexandru Ipsilanti și Tudor Vladimirescu, un umil necunoscut din județul Mehedinți*, în *Izvoare narrative interne privind revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, reeditate de: G. D. Iscriu (coordonare), Natalia Trandafirescu, Marcel Ciucă și Ilie Cristian, Craiova, 1987, p. 123.

³ F. G. Laurençon, *Noi observații asupra Țării Românești (1822)*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. II (1822-1830), coordonatori: Paul Cernovodeanu și Daniela Bușă, București, 2005, p. 49.

⁴ În cadrul unei discuții particulare, care a avut loc la 11 martie 1821, între consulul Prusiei, L. Kreuchely von Schwerdtberg, și cel al Rusiei, Alexandru Pini, acesta din urmă declara că „guvernul său n-a luat niciodată partea acestor evenimente, nefiind cu atât mai mult, motorul «lor», că prințul Ipsilanti, deși general rus, acționa pe propriul său cont, că Tudor și «Dimitrie» Macedonski erau dezavuați de Rusia”; Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg, *«Bucureștii în timpul Revoluției din 1821 de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu». Extrase din rapoartele adresate baronului Militz însărcinat cu afaceri al Prusiei la Constantinopol, 13 februarie 1821*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. I (1801-1821), îngrijit de Georgeta Filitti, Beatrice Marinescu, Șerban Rădulescu-Zoner, Marian Stroia, Paul Cernovodeanu (redactor responsabil), București, 2004, p. 928.

⁵ F. G. Laurençon, *Noi observații asupra Țării Românești (1822)*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. II (1822-1830), p. 50.

⁶ Ion Ghica, *Din vremea zaverei*, în loc. cit., p. 86.

⁷ *Ibidem*, pp. 86-87.

În primăvara anului 1821, stăpânirea asupra Țării Românești era împărțită astfel: județele din sud împreună cu Bucureștiul se aflau sub controlul lui Tudor, iar județele din nord, împreună cu Târgoviștea, au trecut în stăpânirea eteriștilor lui Alexandru Ipsilanti⁸. Acesta a numit din rândul apropiaților săi ispravnici, care, împreună cu arnăuții lor, împrăștiindu-se „în toate județele de la munte, pe la orașe și sate, pe la mănăstiri și pe la moșiile boierești furau, prădau, călcau în picioare tot, dădeau foc, omorau oamenii [...]”⁹. În fiecare zi bandele de arnăuți aduceau la Târgoviște „cirezi de boi, turme de oi, de porci și o mulțime de păsări de toate soiurile”¹⁰.

Printre ispravnicii eteriști ai lui Ipsilanti s-a numărat și un anume Constantin Eliat (Eliadi), albanez de origine, stabilit la Câmpulung, în județul Muscel, care, aflăm de la Naum Râmnicăneanu, „avusese în grija și în paza sa tot ceea ce jefuise și toate bogățiile căpitanului Iorgache (Iordache Olimpiotul)”¹¹. Acest Constantin Eliadi, cunoscut în documente ca Eliat¹², boier cu rangul de clucer de arie se stabilise, nu știm când, la Câmpulung, pe Ulița Târgului¹³, devenind prin căsătoria sa cu o localnică, membru al obștii câmpulungene¹⁴.

Clucerul Constantin Eliadi, împreună cu un alt eterist, căpitanul Gheorghe Ciondolache, un „sudit (supus) austriac”, care fusese pus în fruntea unei cete de cazaci și însărcinat, probabil tot de Iordache Olimpiotul, la porunca lui Ipsilanti, să țină sub pază „trecătoarea Branului”, au săvârșit cu îndrăzneală nenumărate ticăloșii, atât în Câmpulung, cât și prin satele județului Muscel¹⁵.

Orașul Câmpulung, datorită poziției sale geo-strategice deosebite, el situându-se în imediata apropiere a graniței cu Transilvania, s-a aflat în permanență în atenția lui Ipsilanti. Așa se explică de ce la sfârșitul lunii aprilie sau la începutul lunii mai, acesta a trimis aici noi trupe, sub comanda fratelui său Nicolae și a căpitanului Vasile Barlas¹⁶.

După ce au ocupat Bucureștii (15 mai), turcii au pornit spre Târgoviște, în urmărirea lui Ipsilanti (28 mai). La 14 mai, Tudor, împreună cu pandurii și arnăuții săi, s-a îndreptat spre Pitești¹⁷. În tabăra eteristă de la Târgoviște ajunsese vestea că Vladimirescu se înțeleșese, în cele din urmă, cu turcii, ca să se îndrepte spre

⁸ *Istoria românilor*, vol. VII, *Constituirea României moderne (1821-1878)*, tom. I, coord. Dan Berindei, București, 2003, p. 41.

⁹ Naum Râmnicăneanu, *Izbucnirea și urmările zăverei din Valahia ...*, în loc. cit., p. 124.

¹⁰ F. G. Laurençon, *Noi observații asupra Țării Românești (1822)*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. II, p. 51.

¹¹ Naum Râmnicăneanu, *Izbucnirea și urmările zăverei din Valahia ...*, în loc. cit., p. 124.

¹² Vezi Gheorghe Pârnuță, Ștefan Trâmbaciu, *Documente privind istoria orașului Câmpulung-Muscel*, vol. IV (1821-1838), București, 2001, doc. 26, 28, 122, 192, 241, 255.

¹³ *Ibidem*, doc. 255 (15 aprilie 1837), p. 255.

¹⁴ Soția acestuia, Zmaranda clucereasa Eliat, avea să fie menționată în *Catagrafia orașului Câmpulung de la 1838*, redactată de fiul ei cel mare, Gheorghe, în vârstă de 39 de ani, la vremea aceea „polițai al orașului”; Spiridon Cristocă, Ștefan Trâmbaciu, *Câmpulungul Muscelului reflectat în catagrafia din 1838*, Pitești, 2007, p. 8; Anexe, *Județul Muscel. Mahalaua Târgului a orașului Câmpulung*, Tabla litera A, p. 63.

¹⁵ Naum Râmnicăneanu, *Izbucnirea și urmările zăverei din Valahia ...*, în loc. cit., p. 125.

¹⁶ *Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele dunărene, de un Anonim*, în *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. IV, *Eteria în Principatele Române*, redactor responsabil Andrei Oțetea, București, 1960, p. 251.

¹⁷ Ilie Corfus, *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu (1802-1830)*, în „Studii și articole de istorie”, VIII, 1966, p. 353.

Câmpulung și să cadă pe neașteptate asupra trupelor eteriste de aici, conduse de Nicolae Ipsilanti, tăind astfel orice posibilitate de retragere către munți a oștirii lui Ipsilanti de la Târgoviște¹⁸. În aceste condiții, eteriștii au hotărât să-l elimine pe Tudor.

După încercarea nereușită a lui Nicolae Ipsilanti de a-l prinde, înainte de Golești¹⁹, eteriștii au trimis vorbă lui Tudor (18 mai) să participe la o nouă întâlnire, ce urma să se țină undeva între Golești și Pitești sau în marginea Piteștiului²⁰. Până la urmă, întâlnirea a avut loc la conacul de la Golești (19-20 mai), unde, spre surprinderea sa, Tudor a fost făcut prizonier de către Iordache Olimpiotul și dus sub escortă la Câmpulung (22 mai)²¹, iar de aici la Târgoviște, unde, foarte rapid, a fost judecat, torturat și omorât de către eteriști (27/28 mai)²².

Aflând de venirea turcilor, Ipsilanti a părăsit Târgoviștea și s-a îndreptat spre Câmpulung, unde și-a stabilit tabăra în zilele de 23-24 mai²³. La sfârșitul lunii mai, turcii s-au îndreptat spre Câmpulung pe care l-au ocupat pe data de 31²⁴. Ipsilanti a părăsit orașul și s-a retras la Rucăr, aproape de granița cu Transilvania. De la Ignatii Iakovenko, un funcționar de pe lângă consulatul rusesc de la București, aflăm că o parte din voluntarii eteriști aflați sub comanda lui Ipsilanti s-au opus turcilor, lupta dându-se lângă Rucăr, „unde fură uciși și robiți vreo douăzeci de greci”²⁵. Apoi, la 21 iunie s-a dat o nouă luptă „între Câmpulung și Rucăr”, în care Iordache Olimpiotul a pierdut nouă oameni, șapte fiind răniți, iar doi luați prizonieri de către turci²⁶. După această bătălie, Alexandru Ipsilanti a trecut în Transilvania, iar cei doi căpitani ai săi, Iordache Olimpiotul și Farmache au fugit către Olt, pentru a se alătura altor trupe eteriste și de panduri.

Până la începutul lunii septembrie, turcii au ocupat toată Țara Românească, acționând în forță împotriva oricărei încercări de rezistență²⁷. Cu toate acestea, ciocnirile au continuat. Iată de pildă, o trupă de arnăuți sârbi conduși de Popa Ivanciu „au rezistat cu bărbăție aproape de Bran la granița austriacă (Moeciu)”²⁸ până la jumătatea lunii octombrie.

¹⁸ . G. Laurençon, *Noi observații asupra Țării Românești (1822)*, în *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. II, p. 52.

¹⁹ G. D. Iscriu, *Revoluția română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, București, 1996, p. 182.

²⁰ Mihai Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în Nicolae Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, p. 292.

²¹ Aici a fost găzduit, pe timpul nopții, în casa bogasierului Constantin Chiliosu; cf. C. D. Aricescu, *Istoria revoluției române de la 1821*, Craiova, 1874, p. 253. A se vedea și Flaminu Mârțu, „*Corpus delicti*” al uciderii lui Tudor Vladimirescu, în „*Museum. Studii și comunicări de istorie și etnografie*”, Muzeul Golești-Argeș, 1974, p. 82.

²² Călăul său a fost „turbatul” de Caravia; N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. II, București, 1895, p. 195; vezi și Claudiu Neagoe, *Câmpulungul în vremea „zaverei” de la 1821*, în „*Revista de istorie a Muscelului. Studii și comunicări*”, VII, 2003, p. 82, nota. 44.

²³ Naum Râmniceanu, *Izbucnirea și urmările zaverei din Valahia ...*, în loc. cit., p. 126.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Ignatii Iakovenko, *Moldova și Muntenia de la 1820 până la 1829, Scrisoarea XVII, Brașov, 26 iunie 1821*, în Gheorghe G. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947, p. 236.

²⁶ *Ibidem*, p. 237.

²⁷ *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe*, București, 1980, doc. 128 și 129.

²⁸ Ignatii Iakovenko, *op. cit.*, *Scrisoarea XX, Brașov, 25 octombrie 1821*, în Gheorghe G. Bezviconi, *op. cit.*, pp. 238-239.

Pentru păstrarea ordinii turcii au orânduit pe la fiecare plasă de județ câte un beșliu cu 10 neferi, iar în orașele mari câte un beșli-aga cu 50 de neferi²⁹. Țara Românească a rămas sub ocupație turcească până în 1825³⁰.

THE PRESENCE OF SOME HETAERIST MERCENARIES
IN CÂMPULUNG IN THE SPRING OF 1821

Abstract

The events of 1821 were important for Câmpulung. Firstly the town was under the Hetaerists' occupation and then under the Ottomans' occupation. In the spring of 1821 Alexandru Ipsilanti the leader of the Greek Hetaerists appointed an Albanian named Constantin Eliat (Eliadi) as a sub-prefect of Câmpulung. He was the leader of a group of Cossacks and Albanian Hetaerists who had to defend the Rucăr-Bran Mountain Pass so that Alexandru Ipsilanti and his Hetaerists should had escape passing it in case of danger.

Alexandru Ipsilanti considered Câmpulung a very important place because of its geo-strategical position.

Tudor Vladimirescu passed through Câmpulung on his way to Târgoviște on the 22-nd of May. He was imprisoned by Iordache Olimpiotul, one of Ipsilanti's people. The leader of the Hetaerists escaped in Transylvania crossing this town.

The town was occupied by the Turks in September 1822. An agha and 50 Turkish soldiers were sent in the town to maintain the order.

²⁹ Ion Ghica, *Din vremea zaverei*, în Idem, *Scrisori către V. Alecsandri*, p. 93.

³⁰ M. Regleanu, *O cronică necunoscută cu privire la domnia lui Grigore D. Ghica (1822-1828)*, în „Revista Arhivelor”, an. XLVIII, 1971, vol. XXXIII, nr. 1, pp. 51, 57.